

บทที่ 7

สรุปและเสนอแนะ

จากที่ได้รวบรวมปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิก รัฐสภาดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า การกำหนด คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกรัฐสภาในเรื่องต่าง ๆ นั้น ยังคงมีปัญหาอยู่มากมายหลายประการ ซึ่งอาจแบ่งพิจารณาได้เป็นสองส่วนคือ

1. ปัญหาเรื่องข้อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในบางเรื่อง ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ
2. ปัญหาเรื่องการควบคุมบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ ให้ บังคับใช้อย่างได้ผล

ซึ่งปัญหาทั้งสองประการดังกล่าว เป็นปัญหาที่ทำให้ได้สมาชิกรัฐสภามี คุณสมบัติไม่ตรงตามความมุ่งหมาย ซึ่งการที่บุคคลที่มีลักษณะไม่เหมาะสมดังกล่าว ยังคงสามารถทำหน้าที่สมาชิกรัฐสภานั้น ก็อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ ได้

1. ปัญหาเรื่องข้อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในบางเรื่อง ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบท ก่อน ๆ นั้น แม้จะได้กำหนดแนวทางการคัดสรรบุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการ ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาไว้แล้วก็ตาม แต่บทบัญญัติต่าง ๆ ในบางเรื่อง อาจยัง ไม่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยที่เปลี่ยนแปลงไป หรือในบางเรื่อง อาจยังมีปัญหาในการตีความ ดังจะได้กล่าวถึงปัญหาโดยสรุปของแต่ละเรื่องเฉพาะที่ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นปัญหา ดังนี้

1.1 สัญชาติ

แม้คุณสมบัติในเรื่องสัญชาติ ที่กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาทั้งสองสภาจะต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะยังคงเป็นหลักการสำคัญที่จะแสดงว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีความผูกพันและมีความจงรักภักดีต่อชาติก็ตาม แต่ในรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้กำหนดคุณสมบัติ เรื่องสัญชาติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้แตกต่างกับสมาชิกวุฒิสภา คือ ผู้ที่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว หากประสงค์จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จะต้องมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนด แต่หากประสงค์จะรับตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภากลับมิได้มีเงื่อนไขเพิ่มเติมแต่อย่างใด ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติในเรื่องสัญชาติไว้แตกต่างกันนี้ ไม่น่าจะเหมาะสมนัก เพราะไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาต่างก็เป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติเช่นเดียวกัน ดังนั้น การจะกำหนดคุณสมบัติในเรื่องนี้ไว้มากน้อยแตกต่างกัน ไม่น่าจะมีเหตุผล เพราะคงมิได้หมายความว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำเป็นต้องแสดงความจงรักภักดีต่อชาติมากกว่าสมาชิกวุฒิสภา นอกจากนั้น แม้จะกำหนดเรื่องการมีบิดาเป็นคนต่างด้าวเอาไว้เป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่ในคำพิพากษาฎีกาที่ 387-388/2501 ก็ได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า หากบิดาที่เป็นคนต่างด้าวนั้นแปลงชาติเป็นไทยเสียก่อนแล้ว บุตรที่ย่อมไม่มีบิดาเป็นคนต่างด้าวและสามารถสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้โดยไม่ต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติม ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ การกำหนดเงื่อนไขเอาไว้ในกรณีดังกล่าวจึงไม่เป็นประโยชน์ เพราะหากผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ให้บิดาที่เป็นคนต่างด้าวของตนไปแปลงชาติเสียก่อนตนเองก็ย่อมสมัครได้โดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งการแปลงชาติของบิดาของผู้นั้นก็น่าจะเป็นเรื่องแสดงความจงรักภักดีของตัวเองนั้นเอง ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับ ความจงรักภักดีของบุตรซึ่งเป็นผู้สมัครแต่อย่างใด การไปพิจารณาว่าบิดาของผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวหรือไม่และได้แปลงชาติแล้วหรือไม่ ไม่น่าจะเป็นประโยชน์ การที่กำหนดให้สมาชิกรัฐสภา จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดก็น่าจะเป็นการเพียงพอแล้ว ซึ่งในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ผู้สมัครเป็น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไม่จำเป็นต้องมีสัญชาติอเมริกันโดย
การเกิด เพียงมีสัญชาติอเมริกันมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
ก็เพียงพอแล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรยกเลิกการกำหนดเรื่องคุณสมบัติ
เพิ่มเติมในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีบิดาเป็นคนต่างด้าวออกเสียเพื่อให้สอดคล้องกับ
คุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา

1.2 ถิ่นที่อยู่

คุณสมบัติ เรื่องถิ่นที่อยู่ที่เป็นคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แต่เพียงสภาเดียว นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งจากท้องถื่น เป็นผู้
ที่มีความผูกพันกับท้องถื่น เข้าใจปัญหาของท้องถื่น และสามารถแก้ไขปัญหาและรักษา
ผลประโยชน์ของท้องถื่นได้ แต่การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเลือกเอาลักษณะอย่าง
หนึ่งอย่างใดระหว่างการมีซึ่งอยู่ในทะเบียนบ้านตามเวลาที่กำหนด การเคยเป็นผู้แทน
ของท้องถื่นนั้นมาแล้ว การเป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดนั้น หรือการที่เคยศึกษาอยู่ใน
จังหวัดนั้นในระยะเวลาหนึ่ง ดังที่ได้เคยกล่าวไว้โดยละเอียดแล้ว นั้น จะเห็นได้ว่า
น่าจะมีความบกพร่องอยู่ กล่าวคือ ในกรณีเป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือเคยเป็น
ผู้แทนของท้องถื่นนั้นมาแล้ว ก็พอจะเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นผู้มีความผูกพันกับท้องถื่น
ตามสมควร แต่กรณีของการเป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดที่จะสมัครรับเลือกตั้งหรือ
การเคยศึกษาอยู่ในจังหวัดดังกล่าวระยะเวลาหนึ่ง อาจจะเป็นกรณีที่ไม่เหมาะสม
นัก เพราะบุคคลดังกล่าวแม้จะเกิดในจังหวัดนั้นจริง แต่หากไปเติบโตที่อื่น และ
ไม่เคยผูกพันเกี่ยวข้องกับจังหวัดที่ตนเกิดนั้นอีกเลย ย่อมจะถือไม่ได้ว่าผู้นั้นมีคุณสมบัติ
ตรงตามความมุ่งหมายของคุณสมบัติเรื่องถิ่นที่อยู่นี้ ในทำนองเดียวกัน แม้ผู้นั้นจะได้
เคยศึกษาในจังหวัดดังกล่าวมาแล้ว แต่หากเป็นเพียงเคยศึกษาในชั้นอนุบาลหรือ
ชั้นประถม ก็ไม่น่าจะถือว่าคุณคนดังกล่าวมีความผูกพันกับท้องถื่นนั้นแต่อย่างใด
ดังนั้น ทั้งสองกรณีดังกล่าว น่าจะเป็นบทบัญญัติที่ยังบกพร่องและไม่เหมาะสม

นอกจากนั้น การที่อนุญาตให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเลือกเอาว่าจะใช้
ลักษณะของถิ่นที่อยู่เช่นใดนั้น ย่อมทำให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้

หลายแห่งในเวลาเดียวกัน ซึ่งนอกจากจะนับภูมิลำเนาปัจจุบันแล้ว ยังรวมถึง สถานที่อื่นตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตอีกด้วย การที่ยอมให้บุคคลใดสามารถสมัครรับเลือกตั้งได้หลายแห่งตามแต่จะเลือกนั้น อาจทำให้บุคคลดังกล่าวไม่มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนได้รับเลือกตั้งอย่างเต็มที่นัก เพราะหากไม่มีผลงานหรือมีภาพพจน์เสื่อมเสียไปด้วยเหตุใดก็ตาม ก็ยังสามารถไปเริ่มต้นหาฐานคะแนนเสียงในท้องถิ่นอื่นที่ตนมีสิทธิสมัครได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวน่าจะแก้ไขได้โดยเพิ่มการกำหนดให้บุคคลที่สามารถเลือกสมัครได้หลายแห่งต้องแสดงความจำนงค์ไว้แต่แรกว่า ตนจะใช้สิทธิสมัครที่ใด และเมื่อได้แสดงเจตจำนงค์ไว้เช่นนั้นแล้ว ก็จะใช้สิทธิสมัครที่อื่นไม่ได้ แต่หากผู้นั้นประสงค์จะเปลี่ยนแปลงสถานที่สมัครด้วยเหตุที่ตนได้ย้ายภูมิลำเนาไปยังจังหวัดอื่นแล้ว หรือด้วยเหตุอื่น ก็ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยกฎหมายลำดับรอง หากได้มีการกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขเช่นนั้นแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็จำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่น เพราะการจะย้ายไปสมัครรับเลือกตั้งในเขตอื่นจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย และเงื่อนไขที่บัญญัติเอาไว้ในกฎหมาย ซึ่งกระทำได้อย่างขึ้น

1.3 การศึกษา และความรู้ความชำนาญ

สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ในปัจจุบันมิได้มีการกำหนดคุณสมบัติในเรื่องการศึกษาเอาไว้แต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การที่ได้กำหนดระดับการศึกษาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ หรือบางครั้งต้องทำหน้าที่ในทางบริหารด้วย น่าจะไม่เหมาะสม แต่ปัญหาก็คือ ควรจะกำหนดระดับการศึกษาเอาไว้แค่ไหนเพียงใด การกำหนดระดับการศึกษาไว้สูงเกินไป ก็อาจทำให้มีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวนน้อยลง และอาจมีข้อโต้แย้งว่าขัดกับหลักการประชาธิปไตยที่ต้องการให้บุคคลจำนวนมากที่สุดสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ แต่หากไม่กำหนดระดับการศึกษาไว้เลยเช่นนี้ หากบุคคลที่ไม่มีความรู้ ไม่มีการศึกษา และยังไม่มีประสบการณ์ในทางบริหารราชการแผ่นดินได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การทำหน้าที่ผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติของผู้นั้นย่อมเป็นไปได้ยากลำบาก

ดังนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ควรที่จะกำหนดระดับการศึกษาให้เพียงพอแก่การใช้อำนาจ
 ในทางนิติบัญญัติและอำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหาร ซึ่งน่าจะสูงกว่าระดับ
 การศึกษาภาคบังคับ แต่สำหรับความเห็นของผู้วิจัยนั้นเห็นว่า น่าจะกำหนดระดับ
 การศึกษาอย่างน้อยที่สุดคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับสายสามัญ หรือระดับ
 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สำหรับสายอาชีพ จึงจะเพียงพอแก่การทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภา
 สำหรับสมาชิกวุฒิสภานั้น การที่มีได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษา
 เอาไว้ ก็เป็นเรื่องที่ไม่สมควรยิ่งอยู่แล้ว เพราะวุฒิสภาต้องทำหน้าที่เป็นสภาผู้เลี้ยง
 ย่อมสมควรที่จะมีสมาชิกที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษาเพียงพอที่จะทำหน้าที่เป็น "พี่เลี้ยง"
 เมื่อไม่กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาไว้ สมาชิกวุฒิสภาอาจไม่มีมาตรฐานตามที่ควรจะเป็น
 เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดคุณภาพของสมาชิกวุฒิสภาเอาไว้บ้าง
 แต่ก็เพียงกำหนดว่าจะต้องมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรืออาชีพต่าง ๆ อันจะ
 ยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน แต่บทบัญญัติในลักษณะนี้เป็นแต่เพียง
 แนวทางในการคัดสรร (guideline) เพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มีความรู้ความ
 สามารถเท่านั้น ไม่สามารถถือเป็น "คุณสมบัติ" ได้ เพราะมิได้มีมาตรการควบคุม
 หรือมีหลักเกณฑ์ในการควบคุมมาตรฐานของคำว่า "ความรู้ความชำนาญ" แต่อย่างใด
 ดังนั้น จึงไม่อาจทราบได้ว่าลักษณะของความรู้ความชำนาญที่กำหนดไว้ มีลักษณะเช่นใด
 การจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้สามารถควบคุมมาตรฐานของเรื่องนี้ได้นั้น อาจจะต้อง
 แก้ไขในเรื่องที่มาของสมาชิกวุฒิสภา กล่าวคือ สำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งของ
 สมาชิกวุฒิสภานั้น มีหลายวิธี ซึ่งตามที่ท่าน ศ.ดร.วิชฌุ เครื่องงาม ได้อธิบายไว้
 มีอยู่ 6 วิธี คือ¹

1. โดยการเลือกตั้งโดยอ้อม
2. โดยการสืบตระกูล

¹ วิชาญ เครื่องงาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, หน้า 435-437.

3. โดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากผู้แทนกลุ่มชน
4. โดยตำแหน่ง
5. โดยการแต่งตั้ง
6. โดยการเลือกตั้งโดยตรง

ซึ่งการจะแก้ปัญหาเพื่อให้สมาชิกวุฒิสภามีคุณสมบัติอย่างที่ต้องการคงจะต้องกำหนดการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาเสียใหม่ ว่าควรจะมีลักษณะเช่นใด แต่ในปัจจุบัน สมาชิกวุฒิสภาของไทยมาจากการแต่งตั้ง แต่อย่างไรก็ตามก็มีผู้พยายามอธิบายว่า การแต่งตั้งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการแต่งตั้งจากผู้แทนกลุ่มชน เพื่อให้ได้ผู้ทรงความรู้ในทางราชการ ในทางพาณิชย์การ หรือในสาขาอาชีพอื่น ๆ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กำหนดแต่เพียงแนวทางเอาไว้โดยมิได้ระบุเฉพาะเจาะจงไปว่า อาชีพใด ตำแหน่งใด จึงจะถือเป็นคุณสมบัติและสามารถเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ เป็นการอธิบายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภามักจะเป็นข้าราชการประจำ เพราะผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งมักจะเสนอชื่อแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจากข้าราชการประจำเพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลของตน

ดังนั้น ในเมื่อการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาโดยการแต่งตั้งในปัจจุบัน มิได้มีการควบคุมคุณลักษณะให้ตรงกับความประสงค์ในการคัดสรรสมาชิกวุฒิสภาเสียแล้ว วิธีแก้ปัญหาที่น่าจะเหมาะสมสำหรับการควบคุมคุณลักษณะของสมาชิกวุฒิสภานอกจากวิธปฏิบัติในปัจจุบัน อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น

(1) กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาไว้ว่า บุคคลที่มีลักษณะเช่นว่านี้เท่านั้นจึงจะมีคุณสมบัติที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ เช่น รัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรี สมาชิกและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา อดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพ ผู้พิพากษาหรืออดีตผู้พิพากษา ศาสตราจารย์หรืออดีตศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด สมาชิกหรือ

อดีตสมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรีหรืออดีตนายกเทศมนตรี เทศมนตรีหรืออดีตเทศมนตรี อดีตอธิบดี อดีตผู้อำนวยการและผู้ตรวจราชการของกระทรวง ทบวงกรม นายกสมาคม หรือเลขาธิการสมาคมอาชีพ สมาคมอุตสาหกรรม หรือสมาคมเกษตรกรรม ประธานกรรมการหอการค้าหรืออุตสาหกรรม กรรมการสมาคมอุตสาหกรรมหรือสมาคมแรงงาน กรรมการของสมาคมเกษตรกรรม กรรมการประนีประนอมข้อพิพาทแรงงาน คณะกรรมการที่ปรึกษาของกระทรวง ทบวงกรม ผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในประเทศตามจำนวนที่ได้กำหนด ผู้เสียภาษีตามจำนวนที่กำหนด นักอุตสาหกรรมที่มีจำนวนคนงานตามจำนวนที่กำหนด นักธุรกิจการเกษตรที่ใช้ที่ดินตามจำนวนที่กำหนด เหล่านี้เป็นต้น หากผู้ใดไม่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้ว ย่อมไม่มีคุณสมบัติได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา วิธีที่กำหนดให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่ง จึงจะเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาเช่นนี้ เป็นวิธีการที่ใช้ในรัฐธรรมนูญเบลเยียม แต่ในเบลเยียมนั้น สมาชิกสภาสูงจะมีที่มาจากการเลือกตั้ง²

(2) กำหนดให้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางราชการ หรือเคยดำรงตำแหน่งทางราชการ เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง กล่าวคือ กำหนดว่าหากผู้ใดมีตำแหน่งทางราชการถึงระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง เช่น เมื่อเป็นปลัดกระทรวง ก็จะเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งการที่จะกำหนดว่าตำแหน่งใดบ้าง และข้าราชการประเภทใดบ้าง ที่จะเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง จะถูกกำหนดไว้โดยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ(organic law) ซึ่งแนวทางของข้อเสนอนี้ เป็นส่วนหนึ่งของท่าน ศ.ดร.อมร จันทรสมบูรณ์ และ

²สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, เอกสารประกอบการพิจารณาในการจัดทำรัฐธรรมนูญ เล่มที่ 1, หน้า 164-166.

ท่านยังได้เสนอว่า ควรจะมีสมาชิกวุฒิสภาอีกส่วนหนึ่งที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยเลือกตั้งจากบัญชีรายชื่อที่เสนอตัวบุคคลโดยพรรคการเมืองอีกส่วนหนึ่งด้วย³ นอกจากนี้ผู้ทรงความรู้ในทางกฎหมายบางท่าน ยังมีข้อเสนอเพิ่มเติมอีกว่า การได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูง ก็น่าจะถือว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งได้

(3) กำหนดให้องค์กรต่าง ๆ ส่งตัวแทนเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภา เช่นเดียวกับกรณีของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศฝรั่งเศส (Counseil Economique et Social หรือ C.E.S.) ซึ่งเป็นองค์การการวางแผนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 แห่งประเทศฝรั่งเศส⁴ ซึ่งกำหนดให้สภาเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เช่น ผู้แทนลูกจ้าง ผู้แทนรัฐวิสาหกิจ เช่น จากวิสาหกิจเอกชนที่ไม่อยู่ในภาคเกษตร ผู้แทนหัตถกรรม หรือผู้แทนผู้ประกอบการเกษตร ผู้แทนวิชาชีพอิสระ ผู้แทนกองทุนรวม สหกรณ์ สถาบันการเงินเพื่อเกษตรกรรม ผู้แทนสหกรณ์ซึ่งไม่ใช่ทางการเกษตร ผู้แทนกองทุนรวมนอกภาคเกษตร ผู้แทนกิจกรรมทางสังคม เช่น สมาคมครอบครัว สมาคมผู้เช่า สมาคมออมสิน ฯลฯ ผู้แทนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิทางเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม เหล่านี้เป็นต้น สำหรับการเลือกสรรสมาชิกวุฒิสภานั้น หากเทียบเคียงกับกรณีการเลือกผู้แทนของกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกของสภาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศฝรั่งเศส ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็อาจจะยังมีปัญหาที่ว่า องค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวจะคัดเลือกตัวแทนขององค์กรของตนเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วยวิธีใด

³ อมร จันทรสมบูรณ์, โครงสร้างและกลไกทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา สมาคมสังคมสงเคราะห์ศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2537), หน้า 12.

เพราะในประเทศไทย การจัดตั้งองค์กรกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์กรอย่างชัดเจนยังมีไม่มากนัก และแม้จะจัดตั้งองค์กรเช่นนี้อยู่บ้างแล้ว แต่ผู้ที่มีอาชีพ หรือมีลักษณะสามารถเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ก็ยังมีได้สนใจเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรที่ได้จัดตั้งขึ้น มากเพียงพอที่จะถือได้ว่าความเห็นใด ๆ ขององค์กรดังกล่าวเป็นความเห็นของผู้ที่ประกอบวิชาชีพ เช่นว่านั้นโดยรวมได้

แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการที่จะได้สมาชิกวุฒิสภามีคุณภาพ คือ มีความรู้ความชำนาญอย่างแท้จริง ดังที่ได้เสนอมาดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมหมายถึง เฉพาะกรณีที่มีสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง เช่นเดียวกับในปัจจุบันเท่านั้น หากกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง ก็คงจะต้องพิจารณาในลักษณะอื่น

1.4 การบังคับให้สังกัดหรือมิให้สังกัดพรรคการเมือง

สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกกำหนดให้ต้องมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองนั้น ในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่ามีเหมาะสมแล้ว เพราะการที่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง ย่อมทำให้ระบบการเมืองมีความเข้มแข็ง แต่สำหรับการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวต้องไม่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะต้องพิจารณาให้รอบคอบอีกครั้งหนึ่ง เพราะแม้จะมีผู้อธิบายว่า การห้ามสมาชิกวุฒิสภาเป็นสมาชิก หรือเจ้าหน้าที่ หรือที่ปรึกษาของพรรคการเมือง ย่อมทำให้สมาชิกวุฒิสภามีความเป็นกลางไม่เอนเอียงเข้าข้างพรรคหนึ่งพรรคใด ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การกระทำหน้าที่สภาสูงที่จะต้องทำหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการของรัฐบาล ซึ่งเป็นฝ่ายของพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร หากสมาชิกวุฒิสภาฝักใฝ่หรือเอนเอียง

⁴ สภาวิจัยแห่งชาติ. รัฐธรรมนูญนานาชาติ. แปลโดย เดชชาติวงศ์โกมลเชษฐ์ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2516), หน้า 28-29.

เข้าข้างพรรคที่มีเสียงข้างมากดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการมีวุฒิสภา ดังที่ได้กล่าวมาโดยละเอียดในบทก่อน ๆ แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมว่าวุฒิสภาก็เป็นองค์กรทางการเมือง ในข้อเท็จจริงจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงกับความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องทางการเมืองได้ การเป็นสมาชิกวุฒิสภาก็เป็นแต่เพียงการสังกัดองค์กรตามรูปแบบ (formal organic affiliation) เท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสมาชิกวุฒิสภาอาจสนับสนุนพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเต็มที่ก็ได้ การสนับสนุนดังกล่าว แม้จะไม่ได้เป็นสมาชิก เป็นเจ้าหน้าที่ หรือเป็นที่ปรึกษาของพรรคการเมือง ก็ย่อมทำได้เสมอ การที่จะกำหนดห้ามสมาชิกวุฒิสภาเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ไม่น่าจะเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะแม้ว่าในทางทฤษฎี สมาชิกวุฒิสภาจะต้องเป็นผู้ที่มีความกลาง แต่ในความเป็นจริงแล้ว สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่จะถูกแต่งตั้งจากข้าราชการประจำ โดยรัฐบาลจะเป็นผู้เสนอชื่อ เพื่อที่จะได้เป็นฐานสนับสนุนให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นข้าราชการดังกล่าว ย่อมมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่เป็นผู้แต่งตั้งตนเองเป็นสมาชิกวุฒิสภา ดังนั้น การกำหนดห้ามดังกล่าวก็ย่อมไม่เป็นประโยชน์ในความเป็นจริง นอกจากนั้น เมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฉบับต่าง ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้ห้ามข้าราชการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่อย่างใด การที่ข้าราชการที่ถือว่าต้องเป็นบุคคลที่เป็นกลางในทางการเมืองอย่างที่สุด ยังไม่ถูกห้ามมิให้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เมื่อข้าราชการดังกล่าวรับตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา กลับมาถูกห้ามมิให้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง การห้ามเช่นว่านี้น่าจะเป็นการตัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในการแสดงออกทางการเมือง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า บทบัญญัติที่ห้ามสมาชิกวุฒิสภาเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น น่าจะไม่เหมาะสม แต่สำหรับการห้ามเป็นเจ้าหน้าที่หรือที่ปรึกษาของพรรคการเมืองนั้น ยังคงมีความจำเป็นต้องกำหนดห้ามเอาไว้ เพราะตำแหน่งดังกล่าวในพรรคการเมือง จะมีความผูกพันกับมติพรรคมากจนกระทั่งไม่อาจแสดงเจตนาธรรมณ์ในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีอิสระ

1.5 การเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะต้องห้ามในเรื่องนี้ มีปัญหาในการตีความอยู่หลายกรณี ที่สำคัญก็คือ กรณีของโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลัน ซึ่งเป็นผู้นำในศาสนาอิสลาม ที่ในปัจจุบัน ในการตีความ คำว่า "นักบวช" จะหมายรวมถึงบุคคลดังกล่าวด้วย ทั้ง ๆ ที่ ในศาสนปรีชาของศาสนาอิสลาม ไม่ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นนักบวช นอกจากนั้น ตำแหน่งทั้งสามตำแหน่งดังกล่าว ได้มาก็แต่โดยการเลือกตั้งเท่านั้น มิใช่ได้มาเพราะเป็นผู้ถือบวชหรือถือปฏิบัติ ดังเช่นความหมายของนักบวชในศาสนาอื่น และสำหรับกรณีของ "ชี" ในพระพุทธศาสนา ที่ในการตีความปัจจุบัน ก็ถือว่าอยู่ในความหมายของคำว่า "นักบวช" ด้วยเช่นกัน ทั้งที่ ในศาสนาพุทธก็ได้ถือว่า หญิงที่สมาทานศีลแปด เป็นนักบวชในพุทธศาสนาแต่อย่างใด ดังนั้น จึงยังมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการตีความทั้งสองกรณีดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือบุคคลที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองในฐานะที่เป็นชี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า สำหรับโต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลันนั้น ไม่น่าจะถือเป็นนักบวช การตีความโดยขยายความ คำว่า "นักบวช" ให้ครอบคลุมถึงบุคคลดังกล่าว ย่อมไม่สอดคล้องกับศาสนปรีชาในศาสนาอิสลาม การตีความเช่นนั้นจึงไม่เหมาะสม และสำหรับ "ชี" ในพุทธศาสนานั้น แม้จะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวพันกับศาสนาในเรื่องรูปแบบของการแต่งกายมากกว่าบุคคลโดยทั่วไป แต่จะถือว่าเป็น "นักบวช" ก็ไม่น่าจะเหมาะสมนัก เพราะเป็นแต่เพียงผู้ที่ปฏิบัติตนโดยสมาทานศีลมากกว่าฆราวาสโดยทั่ว ๆ ไป เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม หากประสงค์จะห้ามบุคคลดังกล่าว มิให้เป็นสมาชิกรัฐสภา ก็สมควรจะกำหนดบทบัญญัติในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และให้ครอบคลุมถึงบุคคลดังกล่าว แต่สำหรับในปัจจุบัน บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ยังคงกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้แล้ว หากมีกรณีที่ต้องตีความ ก็สมควรที่จะตีความบทบัญญัติดังกล่าว ให้ตัดสิทธิของบุคคลใด ๆ ให้น้อยที่สุด และต้องคำนึงถึงหลักการของศาสนาต่าง ๆ ด้วย

1.6 การอยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา

ในเรื่องนี้ยังมีปัญหาในการตีความ เพราะศาลยุติธรรมเห็นว่า คำพิพากษาที่สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หากยังมีใช้เป็นคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว บุคคลที่ต้องคำพิพากษานั้น ย่อมสามารถสมัครรับเลือกตั้ง หรือดำรงตำแหน่งสมาชิก รัฐสภาได้ แต่สำหรับความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ เห็นว่า หากบุคคลใดถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษาของศาลใด ก็ตาม ไม่ว่าจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ย่อมไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือดำรงตำแหน่ง สมาชิก รัฐสภาได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ความเห็นของศาลยุติธรรมน่าจะถูกต้อง เพราะ เมื่อยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด การจะจำกัดสิทธิของบุคคลอย่างรุนแรงเช่นนี้ ย่อม ไม่เป็นการถูกต้อง หากไม่อนุญาตให้บุคคลใดสมัครรับเลือกตั้งด้วยเหตุดังกล่าว แต่ในภายหลังศาลที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด มิได้มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลนั้น การจำกัดสิทธิเอาไว้ในขณะที่ผู้นั้นสมัครรับเลือกตั้ง ย่อมไม่เป็นธรรม ดังนั้น จึง ควรจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ลักษณะต้องห้ามอันเนื่องมาจากการอยู่ระหว่าง เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา จะต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดเท่านั้น

1.7 การเคยมีประวัติมีหมอง

ลักษณะต้องห้ามในกลุ่มนี้ ที่เป็นปัญหาก็คือ เรื่องการกำหนดว่า ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป ซึ่งยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ว่า หากต้องคำพิพากษาให้จำคุกของศาลต่างประเทศ จะถือว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะหมายถึงเฉพาะ คำพิพากษาของศาลไทยเท่านั้น เพราะหากเราจะยอมรับคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศ จะต้องเข้าใจลักษณะของความผิดและการลงโทษของประเทศนั้น ๆ เสียก่อน แล้วจึงนำมาระบุชัดแจ้งโดยกฎหมาย หากมิได้ระบุไว้เช่นนั้น การตีความ โดยขยายความที่ทำให้จำกัดสิทธิในทางการเมืองของคนไทยย่อมไม่เหมาะสม นอกจากนั้น ลักษณะต้องห้ามในเรื่องนี้ใช้บังคับเฉพาะกับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น จึงควรแก้ไขให้ใช้บังคับกับการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาด้วย เช่นเดียวกับลักษณะต้องห้ามเรื่องการเคยมีประวัติมัวหมองในเรื่องอื่น ๆ

สำหรับลักษณะต้องห้ามอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากำหนดไว้เหมาะสมแล้ว เพราะบุคคลที่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือเคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือเคยถูกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ เพราะเป็นผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือมีลักษณะเป็นความผิดต่อเจ้าพนักงานในส่วนที่เกี่ยวกับสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ หรือเป็นการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกรัฐสภา หรือเคยถูกคณะกรรมการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพเพราะมีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยใช้อำนาจสินจ้าง บุคคลเหล่านี้ย่อมไม่สมควรที่จะให้ความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา

1.8 การห้ามดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งของสมาชิกรัฐสภา

ในเรื่องนี้มีปัญหาที่ควรพิจารณาอยู่หลายประการ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพอื่น ๆ ที่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาได้เคยมีอยู่แล้ว หรือจะมีในขณะที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา

สำหรับการห้ามบุคคลที่ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งเป็นสมาชิกรัฐสภานั้น มีกรณีที่น่าสนใจและเป็นปัญหาอยู่หลายกรณี ได้แก่

(1) ในการกำหนดให้ข้าราชการสามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาโดยไม่ถือเป็นลักษณะต้องห้าม เช่นเดียวกับกรณีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีข้อโต้แย้งว่า ทำให้ฝ่ายปกครอง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมทางบริหารจากรัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายที่มีเสียงข้างมากในสภา กลับมาเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะของสภาสูงซึ่งทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายที่เสนอโดยฝ่ายบริหาร และยังทำ

หน้าที่ควบคุมรัฐบาลอีกชั้นหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การให้ข้าราชการสามารถเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้นั้นก็มีประโยชน์คือ ข้าราชการซึ่งเป็นผู้ใช้กฎหมาย ย่อมเป็นผู้เข้าใจปัญหาของการปฏิบัติตามกฎหมาย จึงสามารถยกเว้นหรือพิจารณาว่ากฎหมายต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจทางนิติบัญญัติของสมาชิกวุฒิสภาได้โดยละเอียดรอบคอบ แต่อย่างไรก็ตาม หากตัดอำนาจในการควบคุมรัฐบาล และให้เหลือเพียงอำนาจในการกลั่นกรองกฎหมายแล้ว ข้อโต้แย้งที่เห็นว่าไม่ควรให้ข้าราชการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ก็น่าจะเบาบางลง แต่สำหรับผู้วิจัยแล้วเห็นว่า การให้ข้าราชการสามารถดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาได้นั้น น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าจะเป็นผลเสีย

(2) ในการกำหนดให้พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่มิได้ห้ามบุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้น ก็เป็นไปด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับการไม่ห้ามข้าราชการเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้นเอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวน่าจะเหมาะสมแล้ว

(3) สำหรับการห้ามสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งได้รับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่มิได้ห้ามบุคคลดังกล่าวสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บุคคลดังกล่าวจะต้องลาออกจากตำแหน่งดังกล่าวเสียก่อนที่จะสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าตนมีเจตนาจะสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจะลาออกจากตำแหน่งเพื่อให้บุคคลอื่นที่มีความพร้อมในการทำหน้าที่สมาชิกสภาท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ามาทำหน้าที่แทนตนต่อไป แต่ในปัจจุบันผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวสามารถสมัครรับเลือกตั้งได้ และโดยหลักแล้วจะต้องลาออกจากตำแหน่งดังกล่าว ก่อนที่ตนจะมีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ก่อนวันเลือกตั้ง) แต่หากฝ่าฝืนไม่ลาออกเสียก่อนการมีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ได้ลาออกเมื่อมีสมาชิกภาพแล้ว และก่อนที่จะมีการดำเนินการร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพด้วยเหตุที่ดำรงตำแหน่งต้องห้ามดังกล่าว สมาชิกภาพของผู้นั้นก็ย่อม

ไม่สิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติแต่อย่างใด ดังนั้น ก็เท่ากับว่า บุคคลดังกล่าวสามารถรอดผลการเลือกตั้งว่าตนได้รับการเลือกตั้งหรือไม่ หากได้รับการเลือกตั้ง จึงค่อยลาออกจากตำแหน่งดังกล่าว แต่หากไม่ได้รับการเลือกตั้ง บุคคลนั้นก็ยังคงดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นอยู่ต่อไปได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวสามารถเลือกได้เช่นนี้ ย่อมไม่เหมาะสมและเป็นธรรม จึงควรกำหนดให้การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นดังกล่าว เป็นลักษณะต้องห้ามในขั้นตอนการสมัครรับเลือกตั้ง คือ หากผู้ใดต้องการจะสมัครรับเลือกตั้ง ก็ต้องลาออกเสียก่อน มิใช่กำหนดเพียงให้ตำแหน่งดังกล่าวเป็นตำแหน่งที่ขัดแย้งกับการเป็นสมาชิกรัฐสภา ซึ่งจะทำให้มีบุคคลบางคนสามารถมีสิทธิเลือกตามที่ได้กล่าวมาแล้วได้

สำหรับการห้ามผู้ที่มีสมาชิกภาพของสมาชิกรัฐสภาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในทางการเมือง ในระบบราชการ และในรัฐวิสาหกิจในขณะเดียวกัน นั้น มีปัญหาที่น่าสนใจ ดังนี้

(1) สำหรับกรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการข้าราชการตุลาการนั้น จะไม่ต้องห้ามเป็นสมาชิกวุฒิสภา แม้ว่าการข้าราชการตุลาการจะเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งตามหลักแบ่งแยกอำนาจ บุคคลผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ไม่ควรจะเป็นบุคคลเดียวกัน แต่สำหรับในกรณีนี้ ผู้วิจัยเข้าใจว่า กรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิ แม้จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้าราชการตุลาการ แต่มิได้เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงกรรมการข้าราชการประเภทหนึ่งเท่านั้น การที่ห้ามบุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็เพราะไม่ต้องการให้ฝ่ายการเมืองสามารถเข้ามาแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะองค์การควบคุมข้าราชการตุลาการเท่านั้น และที่ไม่ห้ามเป็นสมาชิกวุฒิสภา ก็เพราะสมาชิกวุฒิสภามีได้ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง และไม่มีส่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน ที่จะทำให้เกิดความกดดันแก่ข้าราชการตุลาการ จึงไม่ถือว่าการเป็นสมาชิกวุฒิสภา อาจทำให้ถูกแทรกแซงทางการเมือง

(2) สำหรับในรัฐวิสาหกิจ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ หากในกฎหมายเฉพาะของรัฐวิสาหกิจใด ได้กำหนดห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งในรัฐวิสาหกิจของตน บทบัญญัติดังกล่าวจะใช้บังคับได้หรือไม่นั้น ได้มีข้อยุติในระดับหนึ่งแล้วว่า แม้ในพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 จะมีได้กำหนดห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในรัฐวิสาหกิจ แต่หากกฎหมายเฉพาะของรัฐวิสาหกิจใดห้ามไว้ ก็ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ซึ่งในเรื่องนี้ ท่าน รศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้มีข้อสังเกตในปัญหาดังกล่าว แตกต่างออกไปว่า เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 86 และมาตรา 97 (1) ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ได้กำหนดว่า ไม่ให้ใช้บังคับบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในรัฐวิสาหกิจ และให้สมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ซึ่งก็เท่ากับว่า บทบัญญัติในกฎหมายใด ๆ ที่มีผลบังคับใช้ในขณะนั้น และกำหนดห้ามในลักษณะดังกล่าว ย่อมขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และต้องสิ้นผลไป แม้ต่อมาในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จะมีได้มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกับมาตรา 86 และมาตรา 97 (1) ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 อีก ก็ไม่ทำให้บทบัญญัติที่ได้สิ้นผลไปแล้ว กลับฟื้นคืนขึ้นมาใช้บังคับใหม่ได้ ดังนั้น บทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว ซึ่งอยู่ในกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนวันที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 จะหมดอายุใช้บังคับ (วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534) ย่อมถือว่าถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สำหรับกฎหมายที่ตราขึ้นหลังจากนั้น หากมีบทบัญญัติห้ามในลักษณะดังกล่าว ก็ย่อมสามารถให้บังคับได้ ซึ่งความเห็นของท่าน รศ.ดร.บวรศักดิ์ ดังกล่าว แม้จะยังไม่มีการตีความโดยอัยการสูงสุดหรือสนับสนุนอย่างกว้างขวาง แต่ก็ทำให้เห็นได้ว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้ยังมีความบกพร่องอยู่ กล่าวคือ หากในรัฐธรรมนูญมิได้กำหนดห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งใด ๆ ในรัฐวิสาหกิจ และประสงค์จะให้การห้ามหรือไม่ห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งในรัฐวิสาหกิจแห่งใด ๆ ขึ้นอยู่กับกฎหมายของรัฐวิสาหกิจแห่งนั้น ๆ เอง ก็ควรจะเพิ่มบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นทำนองว่า ให้การดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาในรัฐวิสาหกิจ

เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะของรัฐวิสาหกิจนั้น ก็จะแก้ปัญหาที่น่าสงสัยดังกล่าวได้ และจะทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า กฎหมายเฉพาะซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองนั้น สามารถกำหนดเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญได้

(3) สำหรับการห้ามสมาชิกรัฐสภามีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับรัฐนั้น แม้จะยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจน แต่การกำหนดเรื่องดังกล่าวเอาไว้ ย่อมเป็นประโยชน์เพราะหากสมาชิกรัฐสภาสามารถมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับรัฐ ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของสัมปทาน หรือการเป็นคู่สัญญากับรัฐ ย่อมทำให้ประชาชนเกิดความคลางแคลงใจในความถูกต้องและความสุจริตของการให้สัมปทานหรือการทำสัญญาดังกล่าวได้

จากที่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในแต่ละเรื่องว่ามีปัญหาอย่างไรแล้ว อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มีหลายเรื่องที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ กล่าวคือ ในบางเรื่องควรจะต้องพิจารณาว่า ยังควรจะต้องกำหนดเอาไว้หรือไม่ เช่น เรื่องการที่กำหนดให้บุคคลผู้มีบิดาเป็น คนต่างด้าว จะต้องมีความสัมพันธ์ในเรื่องอื่นประกอบ จึงจะสามารถสมัครรับเลือกตั้งได้ ในบางเรื่องควรจะต้องพิจารณาว่าควรกำหนดมาตรฐานเอาไว้เช่นไร เช่น เรื่องของอายุ ซึ่งการจะพิจารณาก็คงต้องขึ้นอยู่กับกระแสความคิดในขณะใดขณะหนึ่ง ในบางเรื่องที่ต้องอาศัยการวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะในการวินิจฉัย เช่น เรื่องของความวิกลจริต การติดยาเสพติดให้โทษ หรือความทุพพลภาพ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยของเรื่องดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่อาจกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนไว้ในกฎหมายได้ และในบางเรื่องมีปัญหาที่จะต้องตีความบทบัญญัติที่ได้กำหนดเอาไว้ให้กว้างขวางและครอบคลุมถึงกรณีข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเนื่องจากมีองค์กรผู้มีอำนาจตีความอยู่หลายองค์กร ทำให้การตีความในบางเรื่อง มีผลที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถรวบรวมและถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกันได้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะต้องดำเนินการแก้ไขพร้อม ๆ กัน

ในหลาย ๆ วิธี เช่น ในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญ องค์กรผู้ร่างรัฐธรรมนูญย่อมจะเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาวินิจฉัยว่า เรื่องใดควรกำหนดไว้หรือไม่ และต้องพยายามให้ถ้อยคำที่ใช้ในบทมาตรานั้นมีความรัดกุม ครอบคลุมถึงกรณีต่าง ๆ ที่ประสงค์จะควบคุมให้ครอบคลุมที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เมื่อบทบัญญัติดังกล่าวบังคับใช้แล้ว องค์กรผู้มีอำนาจวินิจฉัยตีความ ก็ควรจะได้ทำการศึกษาวัตถุประสงค์ของการกำหนดเช่นนั้น รวมทั้งตลอดจนถึงศึกษาถึงแนวทางการวินิจฉัยในปัญหาเรื่องนั้น ๆ ขององค์กรผู้วินิจฉัยอื่นเสียก่อนที่จะมีการวินิจฉัย ซึ่งหากกระทำได้ดีตั้งแต่บัดนี้แล้ว อย่างน้อยที่สุดก็จะลดความขัดแย้งกันในการให้เหตุผลของการตีความในเรื่องต่าง ๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การตีความในเรื่องต่าง ๆ นั้น องค์กรผู้มีอำนาจตีความสมควรจะต้องศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เช่น ในกรณีของการตีความคำว่า "นักบวช" ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เพราะองค์กรหลายองค์กรเห็นว่า โต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ และโต๊ะบิหลัน ในศาสนาอิสลาม ถือว่าเป็นผู้มีความสำคัญในการปฏิบัติศาสนพิธี จึงได้ตีความว่าเป็น "นักบวช" ทั้งที่ในศาสนาอิสลามถือว่าบุคคลดังกล่าวไม่ใช่ นักบวช เพราะศาสนาอิสลามไม่มีนักบวช จึงได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์โต้แย้งคัดค้านกันเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่า การตีความโดยขยายความในลักษณะดังกล่าว มิได้คำนึงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องของเรื่องที่จะตีความนั้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หากจะให้บุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม ก็น่าจะทำได้โดยการแก้ไขกฎหมาย โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีลักษณะต้องห้าม ก็จะทำให้ปัญหาความขัดแย้งกันในทางความคิดคลี่คลายไปได้โดยง่าย จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้ว ย่อมเห็นได้ว่า จะต้องปรับปรุงการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามให้ถูกต้องและชัดเจนขึ้นอีกหลายประเด็น ซึ่งก็คงจะต้องให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรผู้มีอำนาจที่จะพิจารณาดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต่อไป

2. ปัญหาเรื่องการควบคุมบทบาทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ ให้ บังคับใช้อย่างได้ผล

ในเรื่องของการควบคุมสมาชิกวุฒิสภาให้มีคุณลักษณะเป็นไปตาม
บทบัญญัติที่ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามนั้น มีปัญหาอยู่หลายประการ
ตั้งแต่กระบวนการของการควบคุม องค์กรผู้พิจารณา และผลของการพิจารณา
ดังจะได้กล่าวโดยสรุปดังนี้

2.1 ปัญหาเรื่องกระบวนการควบคุม

กระบวนการในการควบคุมคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและของสมาชิกวุฒิสภาจะแตกต่างกัน ในขณะที่กระบวนการ
ในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมากมายหลายกระบวนการ ตั้งแต่ขั้นตอน
การเข้าสู่ตำแหน่ง ก็จะมีการตรวจสอบคุณสมบัติโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมี
หน้าที่พิจารณารับสมัคร จากนั้นหากผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ยอมรับสมัคร ศาลยุติธรรม
(ศาลจังหวัดหรือศาลแพ่ง) ก็จะเป็นองค์กรที่จะพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้
เมื่อผู้นั้นได้เริ่มมีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็จะมีกระบวนการ
ควบคุมเรื่องการคัดค้านการเลือกตั้งโดยศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) และการควบคุม
โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอีกด้วย แต่สำหรับกระบวนการในการควบคุมสมาชิก
วุฒิสภานั้น ในขั้นตอนการเข้าสู่ตำแหน่ง ก็มีได้มีกฎหมายบัญญัติให้มีกระบวนการ
ควบคุมที่ชัดเจนแต่อย่างใด ถือเป็นเพียงความรับผิดชอบของผู้ลงนามรับสนอง
พระราชโองการแต่งตั้งเท่านั้น แม้จะมีกระบวนการตรวจสอบเล็ก ๆ น้อย ๆ ของ
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักราชเลขาธิการ และคณะกรรมการ ก่อนการ
ลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์อยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีระบบระเบียบที่
แน่นอนชัดแจ้ง และเมื่อบุคคลนั้นมีสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาแล้ว การควบคุม
คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามก็มีเพียงกระบวนการตามมาตรา 91 แห่งรัฐธรรมนูญ
ฉบับปัจจุบัน ที่กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิก
ทั้งหมดของวุฒิสภาสามารถเข้าชื่อกันร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

สมาชิกภาพของผู้ที่สิ้นสุดลงเพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว กระบวนการควบคุมตามมาตรา 91 ดังกล่าว ไม่น่าจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้บ่อยครั้งนัก เนื่องจากผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ย่อมถือเป็นพวกเดียวกันกลุ่มเดียวกัน จึงไม่มีความมุ่งใจที่จะดำเนินกระบวนการดังกล่าว เว้นแต่จะมีเหตุผลพิเศษและจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีการดำเนินกระบวนการตามมาตรา 91 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพราะ ในสภาผู้แทนราษฎรนั้นประกอบไปด้วยสมาชิกที่มาจากพรรคการเมืองต่าง ๆ และได้แบ่งแยกออกเป็นฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ซึ่งถือได้ว่า มีธรรมชาติที่ต้องตรวจสอบและควบคุมซึ่งกันและกัน หากฝ่ายหนึ่งเห็นว่าสมาชิกของฝ่ายตรงข้ามขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ก็ย่อมไม่ลังเลที่จะดำเนินการตามมาตรา 91 ดังนั้น จึงไม่มีลักษณะของการประนีประนอมเช่นเดียวกับกรณีของสมาชิกวุฒิสภา สำหรับปัญหานี้ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดมาตรการควบคุมเพิ่มขึ้นจากกระบวนการตามมาตรา 91 กล่าวคือ อาจกำหนดให้มีบุคคลบางคนที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภา แต่ให้มีอำนาจเพียงรายงานความเห็นในกรณีที่เป็นปัญหาให้แก่องค์กรผู้ใช้อำนาจพิจารณา เช่น อาจกำหนดให้เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เลขาธิการวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ทำหน้าที่ดังกล่าว แล้วรายงานให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งอยู่ในฐานะองค์กรผู้ใช้อำนาจวินิจฉัยทราบ และอาจกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยโดยไม่ต้องมีกระบวนการริเริ่มจากสมาชิกวุฒิสภา เช่นเดียวกับกรณีของกระบวนการตามมาตรา 91

สำหรับกรณีกระบวนการควบคุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกระบวนการคัดค้านการเลือกตั้งนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นการพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของการเลือกตั้ง คือ พิจารณาว่าในขณะที่สมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ แต่ปัญหามีอยู่ว่า หากผู้สมัครขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามในขณะที่สมัครจริง แต่มิได้มีผู้ใดร้องคัดค้านการเลือกตั้งภายใน

ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้ได้รับเลือกตั้งผู้นั้นย่อมไม่สิ้นสุดสมาชิกภาพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งรายอื่น และยังเป็นการรักษาประโยชน์ของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่ควรจะได้มีผู้แทนที่มีความเหมาะสม แม้ว่าจะมีกระบวนการควบคุมโดยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตามมาตรา 91 อีกชั้นหนึ่ง แต่ก็ได้หมายความว่า จะมีการดำเนินกระบวนการดังกล่าว เสมอไปทุกกรณี นอกจากนี้ หากผู้สมัครมีความบกพร่องในเรื่องที่เป็นลักษณะต้องห้ามซึ่งมีลักษณะไม่เป็นการถาวร เป็นเพียงชั่วคราวชั่วคราว เช่น ในเรื่องความวิกลจริต แม้ในขณะสมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นจะมีอาการวิกลจริต ซึ่งจะทำให้องค์การผู้ควบคุมการคัดค้านการเลือกตั้ง คือ ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) สามารถวินิจฉัยว่า การเลือกตั้งนั้นไม่สมบูรณ์ก็ตาม แต่หากมิได้มีการคัดค้านการเลือกตั้ง จนพ้นกำหนดระยะเวลาคัดค้านการเลือกตั้งแล้ว และหวังไว้แต่เพียงว่าจะยังมีกระบวนการควบคุมของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตามขั้นตอนของมาตรา 91 เป็นที่พึ่งสุดท้าย ลักษณะต้องห้ามเช่นว่านั้น ก็อาจหายไปเสียก่อนจะได้ดำเนินกระบวนการตามมาตรา 91 แล้วก็ได้ เช่น หายจากวิกลจริต เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ผู้ร้องย่อมมีอาจดำเนินกระบวนการร้องขอโดยอ้างเหตุที่หมดไปแล้วนั้นได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า อาจเกิดกรณีที่ไม่เป็นธรรมเช่นว่านี้ได้ไม่ยากนัก ผู้วิจัยเห็นว่า อย่างน้อยที่สุดก็ควรแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการเลือกตั้ง โดยให้กำหนดระยะเวลาคัดค้านการเลือกตั้งเฉพาะในกรณีการขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามนี้ให้ยาวนานกว่าเดิม

2.2 ปัญหาเรื่ององค์การผู้พิจารณา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า องค์การควบคุมการขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามของสมาชิกรัฐสภา ตามขั้นตอนต่าง ๆ มีมากมายหลายองค์การ ที่เป็นปัญหาก็คือ ในบางกรณีอาจมีความซ้ำซ้อนกันในด้านอำนาจพิจารณาดังที่ได้เคยกล่าวไว้โดยละเอียดแล้ว แต่โดยระบบของกฎหมายแล้ว ได้กำหนดให้แต่ละองค์การมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่อยู่ในความดูแลของตน ตามเงื่อนไข

และกฎเกณฑ์ที่กำหนด แต่เนื่องจากเรื่องที่จะวินิจฉัยนั้น เป็นคุณสมบัติหรือลักษณะ
 ต้องห้ามที่มีสาระเป็นเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะพิจารณาในชั้นตอนขององค์กรใด
 ดังนั้น ในคำวินิจฉัยของแต่ละองค์กร ย่อมต้องมีสาระเป็นการวินิจฉัยว่า บุคคลที่ถูก
 วินิจฉัยนั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ และมีตั้งแต่เมื่อใด จึงคล้าย
 กับว่าองค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน แต่อย่างไรก็ตาม มีกรณีของการคัดค้าน
 การเลือกตั้งและการวินิจฉัยโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่อาจกล่าวได้ว่ามีอำนาจ
 พิจารณาวินิจฉัยซ้ำซ้อนกันอย่างแท้จริง เพราะกระบวนการการควบคุมทั้งสอง
 ประการนั้น จะเริ่มเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลที่จะถูกวินิจฉัยนั้นมีสมาชิกภาพของ
 สมาชิกสภาแล้ว เพียงแต่ว่า ศาลยุติธรรม (ศาลฎีกา) จะพิจารณาถึงความ
 สมบูรณ์ของการเลือกตั้ง แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะพิจารณาว่า สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรผู้นั้นจะสิ้นสุดสมาชิกภาพหรือไม่ แต่ผลการพิจารณาของทั้งสององค์กร
 ดังกล่าวหากเป็นไปในทำนองเดียวกัน ก็จะไม่เป็นปัญหา แต่หากขัดแย้งกันย่อมจะ
 เกิดปัญหาว่า ควรจะถือว่าบุคคลดังกล่าวสิ้นสุดสมาชิกภาพแล้วหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยมี
 ความเห็นเช่นเดียวกับความเห็นที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลจังหวัดขอนแก่น ที่
 752/2529 ที่ให้เหตุผลว่า การวินิจฉัยการเริ่มสมาชิกภาพเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจ
 วินิจฉัยของศาลยุติธรรม หากศาลยุติธรรมเห็นว่าเป็นการเลือกตั้งที่ไม่สมบูรณ์ ก็จะมี
 คำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมสิ้นสุดลง
 ด้วยเหตุที่การเลือกตั้งที่ไม่สมบูรณ์ หากมีคำวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งสมบูรณ์แล้ว
 บุคคลดังกล่าวย่อมเริ่มมีสมาชิกภาพ และหากจะสิ้นสุดลงเพราะการวินิจฉัยของ
 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากยึดถือแนว
 ความคิดดังกล่าว ก็น่าจะเป็นแนวทางในการอธิบายว่า หากเกิดกรณีที่ความเห็น
 ของทั้งสององค์กรดังกล่าวขัดแย้งกัน จะมีผลอย่างไร แต่อย่างไรก็ตาม หาก
 กำหนดเอาไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนก็น่าจะเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่าง
 เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.3 ปัญหาเรื่องผลของการพิจารณา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การพิจารณาการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามของสมาชิกรัฐสภา ไม่ว่าจะในขั้นตอนการเข้าสู่ตำแหน่ง หรือขั้นตอนภายหลังดำรงตำแหน่งแล้ว จะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป เพราะบทบัญญัติที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่อาจอธิบายโดยละเอียดได้ว่า ลักษณะของคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามในแต่ละเรื่องนั้นเป็นอย่างไร และในความเป็นจริง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จะใช้ในการประกอบการพิจารณาในแต่ละกรณีปัญหา ย่อมแตกต่างกันออกไป เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจกำหนดหลักเกณฑ์ให้แน่นอนตายตัวได้ จึงต้องอาศัยองค์กรผู้มีความวิจฉัยเป็นผู้วิจฉัยว่า กรณีแต่ละกรณีจะถือว่าเป็นการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือไม่ ซึ่งการวิจฉัยดังกล่าว อาจต้องอาศัยการตีความกฎหมาย ซึ่งหากการตีความขององค์กรหนึ่งสอดคล้องกับการตีความขององค์กรอื่นที่มิอำนาจพิจารณาในเรื่องเดียวกันนั้น ก็คงไม่เป็นปัญหา แต่หากการตีความในเรื่องดังกล่าวขัดแย้งกัน ก็ย่อมทำให้เกิดความสับสนแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประสงค์จะสมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกรัฐสภา หรือองค์กรผู้ทำหน้าที่ควบคุมการเข้าสู่ตำแหน่งหรือควบคุมในขณะดำรงตำแหน่งแล้ว นอกจากนั้นยังทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสับสนและไม่มั่นใจในการวิจฉัยขององค์กรต่าง ๆ ได้

การที่องค์กรแต่ละองค์กรสามารถวิจฉัยตีความบทบัญญัติแตกต่างกัน โดยไม่ต้องคำนึงว่าองค์กรอื่นจะได้เคยตีความไว้อย่างไรนั้น ก็เนื่องจากว่า แต่ละองค์กรต่างก็มิอำนาจวิจฉัยที่เป็นอิสระและอยู่ในระดับเท่าเทียมกัน ทำให้สามารถตีความบทบัญญัติในเรื่องต่าง ๆ ตามแต่จะพิจารณาเห็นเหมาะสม ดังนั้น แม้จะเป็นกรณีข้อเท็จจริงเดียวกัน แต่คำวิจฉัยขององค์กรสององค์กรอาจแตกต่างกัน และมีผลใช้บังคับได้ทั้งสองกรณี ดังที่ได้เคยกล่าวไว้โดยละเอียดแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้ไม่อาจทราบได้ว่า ข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง เมื่อเข้าสู่การพิจารณาขององค์กรที่มีอำนาจแล้ว ผลจะเป็นเช่นใด เพราะมิได้มีการชี้ขาดว่า ความเห็นขององค์กรใดจะถูกต้องที่สุด ซึ่งก็คงต้องถือว่า อาจเป็นไปได้ทั้งสองแนวทาง เมื่อ

เป็นเช่นนั้นแล้ว ย่อมไม่อาจถือเอาแนวคำวินิจฉัยขององค์กรใดองค์กรหนึ่งมาเป็นหลักเกณฑ์ในแต่ละเรื่องได้ แต่อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยดังกล่าวอาจใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาได้ แต่สำหรับผลการวินิจฉัยนั้นจะผูกพันเฉพาะกับกรณีที่วินิจฉัย และไม่มีผลผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้นในกรณีอื่น เพราะในแต่ละกรณีต่างก็มีข้อเท็จจริงที่ละเอียดอ่อนแตกต่างกันไป จึงจำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป จะใช้การเทียบเคียงจากกรณีที่เคยมีการวินิจฉัยไปแล้ว โดยไม่ดำเนินกระบวนการอีกไม่ได้ แม้จะมีสาระหรือข้อเท็จจริงซ้ำกันก็ตาม

เมื่อไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะใช้พิจารณาได้อย่างชัดเจนแน่นอนได้ จึงทำให้องค์กรต่าง ๆ ต่างก็ใช้หลักเกณฑ์ของตนอย่างเป็นเอกเทศ หากมีองค์กรอื่นวินิจฉัยแตกต่างจากหลักเกณฑ์เดิมของตน องค์กรนั้นก็รับทราบแต่เพียงเฉพาะกรณีที่มีการวินิจฉัยเช่นนั้นเท่านั้น หากมีกรณีอื่นที่มีข้อเท็จจริงเดียวกันนี้อีก องค์กรดังกล่าวก็ยังจะนำหลักเกณฑ์เดิมของตนมาใช้พิจารณาอีก เพราะคำวินิจฉัยของแต่ละองค์กรย่อมผูกพันกับกระบวนการขององค์กรนั้นเอง ทั้งยังผูกพันเฉพาะกับกรณีนั้น ๆ เท่านั้น แม้ในองค์กรเดียวกัน เช่น ศาลยุติธรรม (ศาลจังหวัด หรือศาลแพ่ง) ก็ยังอาจพิจารณากรณีปัญหาสองกรณี ที่มีสาระเป็นเรื่องเดียวกัน ให้มีผลแตกต่างกันได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะกำหนดให้มีองค์กรกลางคอยควบคุมแนวทางการวินิจฉัยตีความในเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันในทุกองค์กร โดยอาจทำหน้าที่ให้ข้อมูล หรือจัดให้มีการประชุมระหว่างองค์กรผู้มีส่วนวินิจฉัยในชั้นตอนต่าง ๆ เพื่อวางหลักเกณฑ์และรับรู้ผลการวินิจฉัยในแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม และกำหนดให้ผลการประชุมเพื่อพิจารณาวางหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวผูกพันกับการวินิจฉัยขององค์กรผู้มีส่วนจากทุกองค์กร ซึ่งจะช่วยให้แก้ปัญหาความขัดแย้งกันในการตีความได้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การควบคุมสมาชิกรัฐสภาให้มีคุณลักษณะ เป็นไปตามบทบัญญัติที่ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามนั้น ยังคงจะต้องทำการแก้ไขปรับปรุงอยู่บ้างในบางเรื่อง แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องกำหนดกรอบของการใช้อำนาจในการวินิจฉัยขององค์กรต่าง ๆ ให้ชัดเจน และควรจะหามาตรการในการควบคุมการตีความบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องและเป็นไปในทางเดียวกัน ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้การควบคุมมีความเป็นธรรมแก่ทุก ๆ คนให้มากที่สุด

ดังนั้น เมื่อได้พิจารณาถึงหลักเกณฑ์และปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ย่อมสามารถสรุปได้ว่า คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกรัฐสภาที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยทั่วไปแล้วจะมีปัญหาในการตีความ ว่ามีความหมายกว้างขวางครอบคลุมเพียงใด และหากมีการวินิจฉัยในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกัน แนวทางการวินิจฉัยอย่างไรจึงจะถือว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายในปัจจุบันมากที่สุด นอกจากนั้น สำหรับการควบคุมให้สมาชิกรัฐสภามีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้าง แม้จะไม่รุนแรงนัก แต่ก็อาจจะทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้เกี่ยวข้อง และทำให้เกิดข้อสงสัยในทางนิติศาสตร์ได้ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว อาจแก้ไขได้โดยการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจน และมีกระบวนการต่าง ๆ ที่รอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงบทบัญญัตินี้ดังกล่าว อาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนาและค้นหารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้แต่หวังว่า ในการปรับปรุงแก้ไขหรือยกร่างรัฐธรรมนูญในครั้งต่อไป คงจะได้มีการพิจารณาในปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้ได้บทบัญญัติและมาตรการที่ดีที่สุดต่อไป